

© Umweltbundesamt/B.Gröger

ТЕСТВАНЕ ЗА ШЕСТ-ВАЛЕНТЕН ХРОМ В ОБУВКИТЕ

РЕЗЮМЕ

За осъществяване на този тест 64 чифта кожени обувки, закупени в рамките на ЕС и Швейцария бяха тествани за съдържание на шест-валентен хром (хром VI). Шест-валентният хром е силно токсична, алергенна, мутагенна и канцерогенна субстанция. Тя може да предизвика алергичен контактен дерматит при контакт с кожата, поради което съдържанието ѝ в кожените изделия е ограничено от законодателството на ЕС до прага от 3 мг/кг. За да се направи тест за по-голямо съдържание на Хром VI, се направи специална извадка от мостри в 13 европейски страни от обувки, произведени за

23 различни марки. В нито една от тестваните обувки не беше открито съдържание на шест-валентен хром, надхвърлящо прага от 3 мг/кг. Този тест показва, че въвеждането чрез закон на граничен праг на съдържание на шест-валентен хром в кожените изделия има положителен ефект за потребителите. Но фирмите не трябва да ограничават усилията си само до гарантиране на безопасни продукти за потребителите - наложително е да работят и за гарантиране безопасността и здравето на всички работници, произвеждащи обувките им.

© Umweltbundesamt / B. Gröger

ВЪВЕДЕНИЕ

В исторически план, кожата е най-важният материал, използван в производството на обувки, но употребата му намалява. През 2008, по-малко от 50% от обувните артикули са изработени от кожа.¹ През 2014 не се наблюдава промяна в тенденцията на производствения микс в търговията с обувки: дялът на кожените обувки продължава да намалява и сега представляват едва 14% от всички чифтове, произведени глобално за износ. За първи път кожените обувки падат под 45% от стойността на износа на обувни изделия. Гумените и пластмасовите обувки преминават границата от 30% по отношение на стойността и представляват вече 60% от обема. Текстилните обувни артикули също печелят все по-голяма популярност и представляват повече от 20% от износа, както по отношение на стойност, така и на обем.²

Независимо от това, кожените обувки са важни за европейската обувна индустрия, тъй като кожените

обувни артикули представляват около 60% от цялото производство в региона.³ Освен това, кожените обувки създават сериозен пазар по отношение на стойността за Европа. Когато става дума за висококачествени кожни обувки, Европа играе ключова роля на световния пазар. Според Европейската Конфедерация на Обувната Индустрия (СЕС), Италия, Португалия и Испания заемат 23% от глобалния износ на кожни обувни артикули.⁴

Производството на кожни обувки е дълъг и трудоемък процес. Производството на самата кожа е сложно. Суровите кожи се трансформират в много видове обработени кожи чрез серия от химически и механични процеси. Основните характеристики на специфичните видове кожа, т.е. гъвкавост и плътност се определят от процеса на щавене и по-голямата част от кожата, използвана за производство на обувки днес се щави с хром (Cr). Ако се окисли,

1 UNIDO, United Nations (2010). Future Trends in the World Leather and Leather Products Industry and Trade. Vienna.

2 2015 world footwear yearbook.

3 REPORT EUROPEAN FOOTWEAR SECTOR: STRUCTURE, SOCIAL DIALOGUE, FUTURE, industriAll European Trade Union, 2014.

4 European Confederation of the Footwear Industry, <http://cec-footwearindustry.eu/en/sector/key-facts>, 12/4/2016.

тривалентният хром може да се преобразува в силно токсичния хром VI, който е опасен както за потребителите, така и за работниците. В този тест, обувките се тестват за съдържание на хром VI. Други забранени субстанции, които могат да бъдат открити в кожените обувки или обувките, изработени от други материали не са търсени.

ТРИ-ВАЛЕНТЕН И ШЕСТ-ВАЛЕНТЕН ХРОМ

Когато говорим за щавене, трябва да разгледаме две разновидности на хрома: хром III и хром VI. **Токсичността на хром III и хром VI е различна; ето защо, двете състояния на хрома не трябва да се бъркат едно с друго.** Обикновено, за щавене на кожата се използва хром III. Шест-валентният хром (хром VI) не се използва съзнателно в процеса, но може да се образува в кожата чрез окисляване на хром III. Такива условия могат да се появят при непряко окисляване, при използване на други химикали, при стареене или под въздействие на ултравиолетови лъчи.

- 1) **Тривалентният хром (хром III)** се използва като агент при щавене. Тривалентният хром е основно хранително вещество за хората, но може да предизвика здравословни проблеми, ако се приема в големи количества. В другите потребителски продукти, включително кожените изделия, които го съдържат, няма данни да е предизвиквал здравословни проблеми.
- 2) **Шест-валентният хром (хром VI)** не се използва съзнателно при обработката на кожа, но може да се образува в процеса ѝ, както и при стареенето на кожата. Той е силно токсична, алергенна, мутагенна и канцерогенна субстанция. Степента на неговата токсичност зависи от типа на излагане на различни въздействия, т.е., дали субстанцията е погълната, вдишана или поета при допир с кожата.

Хром VI предизвиква *алергичен контактен дерматит*. Алергията от контакт с хром е третата по честота срещана алергия към метал, след алергиите към никел и кобалт, засягащи приблизително 1–3% от възрастното население.⁵ Според Датската Агенция за защита на околната среда, основният

5 Thyssen JP, Menné T. Metal allergy – a review on exposures, penetration, genetics, prevalence, and clinical implications. *Chem Res Toxicol*. 2010;23:309–318.

начин на излагане на това въздействие е допирът до кожата – ето защо, всички потребители в целия ЕС са изложени на риск от въздействие на хром VI при носенето на кожени изделия. Счита се, че 0.2–0.7% от населението на ЕС е алергично спрямо хром VI, което прави около 1–3 милиона души. Екземата и други кожни проблеми са на първо място свързани с преките цитотоксични свойства на хром VI, докато алергичният контактен дерматит е възпалителен процес, предизвикан от имунната система. Чувствителните хора показват алергични реакции на кожата, когато са изложени на въздействието на хром над определено ниво.⁶ Агенцията за токсични субстанции и регистриране на заболявания в САЩ посочва следните симптоми за алергичен дерматит, предизвикан от контакт с хром: сухота, зачервяване, нацепване, обриви, лющене, малки мехурчета и подутини.⁷ Щом се появи дадена алергия, тя остава за цял живот и е достатъчно само минимално количество хромат, за да се получи възпаление.

Клиничните опити показват, че дори съвсем малко количество хром VI в кожените продукти е достатъчно, за да предизвика алергична реакция при хората, които имат чувствителност към него. Половината от чувствителните хора получават алергични кожни реакции (контактен дерматит) само от 5мг на кг кожа. Тези, които са засегнати от този тип алергия могат да се предпазят само като избягват какъвто и да е контакт с продукти, съдържащи хром VI.⁸

ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО НА ЕС

Имайки предвид тези потенциално опасни ефекти върху потребителите, Европейският съюз въвежда общ праг на допустимост на стойност 3 мг/кг хром VI за всички кожени изделия и изделия, съдържащи кожа, което влиза в сила на 1 май, 2015.⁹ Преходният

6 Polak, L. B. (1983). Immunology of chromium. In: Chromium: metabolism and toxicity. CRC Press, pp.51-135.

7 www.atsdr.cdc.gov/csem/csem.asp?csem=10&po=10 MacKie, R. M. (1981). *Clinical dermatology*. Oxford University Press. Adams, R. M. (1990). *Occupational Skin Disease*, 2nd ed. Philadelphia: W.B. Saunders.

8 BfR [Bundesinstitut für Risikobewertung] (2007): Chrom (VI) in Lederbekleidung und Schuhen problematisch für Allergiker!. www.bfr.bund.de/de/presseinformation/2007/10/chrom__vi__in_lederbekleidung_und_schuhen_problematisch_fuer_allergiker_-9570.html.

9 Commission Regulation (EU) No 301/2014 of 25 March 2014 amending Annex XVII to Regulation (EC) No 1907/2006 of the European Parliament and of the Council on the Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals (REACH) as regards chromium VI compounds Text with EEA relevance. In all EU languages available under: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014R0301>.

период, в който продуктите, който надхвърлят този праг все още можеха да се продават изтече на 1 май 2016 г.. Този период позволяваше също да се продават изделия, които не покриват стандартите, но които вече са били в магазинната мрежа или са били на склад.

Това законодателство се отразява не само на обувните изделия, но и на цялата гама от кожени продукти, които влизат в контакт с кожата като спортни екипи, кожена тапицерия на мебели, кожени калъфи за волан и лост на скоростите, кожена тапицерия на автомобилните салони, каишки на часовници, чанти. Артикулите втора употреба, които са се използвали в ЕС преди 1 май 2015 г. са освободени от задължението по тази наредба.

Този тест на обувки е проведен след изтичане на преходния период, което значи, че никой кожен продукт, предлаган на европейския пазар по времето на провеждането на теста не трябва да има съдържание на шествалентен хром, надхвърлящо допустимия праг.

Преди забраната на шест-валентния хром в кожените продукти, наблюденията показват, че в Германия и Дания в периода 2007–2008 хром VI в концентрация над 3 мг/кг е откриван в 30% от кожените

изделия.¹⁰ Други проучвания показват, че 7%–50% от 9500 кожени продукта, тествани и докладвани от 2000 г. насам са съдържали хром VI в концентрация над 3 мг/кг.¹¹

Според производителите на кожа и обществените органи е възможно при контролирани условия да се произвежда кожа, щавена с хром, както и изделия от щавена с хром кожа без шест-валентен хром. Ето защо е важно да се разбере как се произвежда кожата и при какви условия. Почти невъзможно е за потребителите да разберат как, къде и при какви условия е произведена кожата, която те купуват и дали съдържа хром VI. Потребителите трябва да разчитат на вътрешни правила за безопасност и контрол на компаниите, както и на контрол от страна на държавата. Тестове като нашия дават поглед върху количеството шествалентен хром, който остава в изделията.

МЕТОДОЛОГИЯ

КАК СА ИЗБРАНИ ОБУВКИТЕ

За целите на теста на токсините са тествани 64 чифта обувки от 23 европейски компании, които произвеждат и продават кожени обувки и имат значително присъствие по търговските улици в Европа. Съзнателно избрахме широк спектър компании - включително малки, средни и големи играчи в индустрията на кожените обувки, както и луксозни марки, спортни и модни марки. Този подход беше подходящ, за да се идентифицират потенциалните различия по отношение на корпоративно-социалната отговорност сред компаниите с различен размер и от различни сектори. От всяка марка са тествани по 2-3 чифта обувки (главно мъжки, дамски и детски обувки). Процесите на корпоративно-социална отговорност в тези 23 компании са оценени в доклада "ОБУВКИТЕ СЪПКАХА ПРАВТА НА РАБОТНИЦИТЕ, КОИТО ГИ ПРОИЗВЕЖДАТ – поглед върху спазването на правата на човека в 23 компании от глобалната обувна индустрия".¹²

Обувките са закупени през май, юни и юли 2016 г. в Испания, Австрия, Чехия, Германия, България, Финландия, Словакия, Швейцария, Полша, Швеция, Италия, Англия и Дания.

10 ANNEX XV REPORT PROPOSAL FOR A RESTRICTION of Chromium (VI) compounds submitted to the European Chemicals Agency (ECHA) by the Danish Environmental Protection Agency.

11 Chromium released from leather – I: exposure conditions that govern the release of chromium(III) and chromium(VI) Yolanda S Hedberg, Carola Lidén, and Inger Odnevall Wallinder Contact Dermatitis. 2015 Apr; 72(4): 206–215. Published online 2015 Feb 3. doi: 10.1111/cod.12329.

12 Пълният доклад се намира на адрес: <http://changeyourshoes-bg.org/wp-content/uploads/2015/06/BRAND-ASSESSMENT-Factsheet.pdf>.

РЕЗУЛТАТИ

ФИРМА ПРОИЗВОДИТЕЛ И ТИП	Тестван елемент	Хром VI мг/кг	Бранд	Страна, в която са купени обувките	Цена (в Евро или друга валута)	
	Adidas унисекс	външна кожа	2,0	Adidas	Австрия/ Виена	120
	кожен хастар	ND				
	стелка	ND				
	Adidas унисекс	външна кожа	ND	Adidas	Германия/ Кьолн	99,99
	кожен хастар	ND				
	Adidas детски	външна кожа	ND	Adidas	Германия	44.95
	Ага дамски	външна кожа	ND	Jenny	Германия/ Бон	59.95
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Ага мъжки	външна кожа	ND	ARA shoes	Германия/ Кьолн	79.95
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Ага детски	външна кожа	ND	Lurchi	Германия/ Кьолн	54.95
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Bally дамски	външна кожа	ND	Bally	Австрия/ Виена	213
		кожен хастар	ND			
		стелка	< 1,5			
	Bally мъжки	външна кожа	ND	Bally	Австрия/ Виена	250
		стелка	ND			
	Bata дамски	външна кожа	ND	Bata	Чехия/ Бърно	60
		стелка	ND			

	Bata мъжки	външна кожа	ND	Bata	България/ София	66,56
		стелка	ND			
	Bata детски	външна кожа	ND	Bata	Швейцария	39.9 CHF
		стелка	ND			
	Birkenstock унисекс	външна кожа	ND	Birkenstock	Финландия/ Хелзинки	99
		стелка	ND			
	Birkenstock унисекс	външна кожа	ND	Birkenstock	Германия/ Берлин	64.95
		стелка	ND			
	Birkenstock детски	външна кожа	ND	Birkenstock Kids	Германия/ Берлин	84.95
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Camper дамски	външна кожа	ND	Camper	Испания/ Памплона	115
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Camper мъжки	външна кожа	ND	Camper	Испания/ Памплона	165
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Camper детски	външна кожа	ND	Camper	Испания/ Барселона	69
		кожен хастар	ND			
	ССС дамски	външна кожа	ND	Lasocki	Полша/ Варшава	139.99 PLN
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	ССС мъжки	външна кожа	ND	Lasocki	Полша/ Варшава	199.99 PLN
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			

	ССС детски	външна кожа	ND	Lasocki	Полша/ Варшава	99.99 PLN
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Clarks дамски	външна кожа	ND	Clarks	UK/ Бристол	49.99 GBP
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Clarks мъжки	външна кожа	ND	Clarks	UK/ Бристол	59.99 GBP
		стелка	ND			
	Clarks дамски	външна кожа	ND	Clarks	UK / Бристол	64.99 GBP
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Deichmann дамски	външна кожа	2,1	5th avenue	Германия/ Бон	24.90
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Deichmann мъжки	външна кожа	ND	AM shoe company	България/ София	40.94
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Deichmann детски	външна кожа	ND	Bärenschuhe	Чехия/ Бърно	28
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Есо дамски	външна кожа	NA	Есо	Словакия	99.90
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Есо мъжки	външна кожа	ND	Есо	Дания/ Копенхаген	1500 DKK
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Есо детски	външна кожа	ND	Есо	Дания/ Копенхаген	550 DKK
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			

	EI Naturalista дамски	външна кожа	ND	EI Naturalista	Испания/ Памплона	70
		кожен хастар	ND			
	EI Naturalista мъжки	външна кожа	ND	EI Naturalista	Испания	65
		стелка	ND			
	EI Naturalista детски	външна кожа	ND	EI Naturalista	Испания/ Барселона	64
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Eurosko Gruppen дамски	външна кожа	< 1,5	Softwalk	Швеция/ Стокхолм	999 SEK
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Eurosko Gruppen мъжки	външна кожа	ND	Stockholm Design Group	Швеция/ Стокхолм	699 SEK
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Eurosko Gruppen детски	външна кожа	ND	Ponny	Швеция/ Стокхолм	499 SEK
		стелка	ND			
	Gabor дамски	външна кожа	ND	Gabor	Финландия/ Хелзинки	115
		кожен хастар	ND			
		стелка	< 1,5			
	Gabor мъжки	външна кожа	ND	Pius Gabor	Австрия/ Виена	88
		стелка	ND			
	Geox дамски	външна кожа	ND	Geox Respira	България/ София	81.48
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Geox men	външна кожа	ND	Geox Respira	Австрия/ Виена	115
		стелка	ND			

	Geox детски	външна кожа	ND	Geox Respira	Словакия/ Братислава	69.90
		стелка	ND			
	Leder und Schuh AG дамски	външна кожа	ND	Pat calvin	Австрия/ Виена	69,95
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Leder und Schuh AG мъжки	външна кожа	ND	Walter Bauer	Австрия/ Виена	120
		стелка	< 1,5			
	Lowa дамски	външна кожа	ND	Lowa	Германия/ Берлин	149.95
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Lowa мъжки	външна кожа	ND	Lowa	Германия/ Берлин	139.95
		кожен хастар	1,5			
	Lowa детски	външна кожа	ND	Lowa KDZ	Австрия/ Виена	99.90
	Mango дамски	външна кожа	ND	Mango	Испания/ Памплона	39.99
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Mango мъжки	външна кожа	ND	MNG men	Чехия/ online http://shop.mango.com/CZ	111
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Mango детски	външна кожа	ND	Mango	Испания/ Барселона	39.99
		стелка	ND			
	Nilson дамски	външна кожа	ND	XIT	Швеция/ Стокхолм	399 SEK
		стелка	ND			

	Nilson мъжки	външна кожа	ND	Din Sko	Швеция/ Стокхолм	799 SEK
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Nilson дамски	външна кожа	< 1,5	XIT	Швеция/ Стокхолм	499 SEK
		стелка	ND			
	Prada дамски	външна кожа	ND	Prada	Италия/ Милано	530
		кожен хастар	ND			
		стелка	< 1,5			
	Prada мъжки	външна кожа	ND	Prada	Австрия/ Виена	490
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Prada дамски	външна кожа	1,82	Prada	Австрия/ Виена	550
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Rieker дамски	външна кожа	< 1,5	Rieker antistress	Словакия/ Братислава	48.93
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Rieker мъжки	външна кожа	ND	Rieker antistress	Словакия/ Братислава	55.93
		кожен хастар	ND			
		стелка	< 1,5			
	Salvatore Ferragamo детски	външна кожа	ND	Salvatore Ferragamo	Австрия/ Виена	250
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Salvatore Ferragamo мъжки	външна кожа	ND	Salvatore Ferragamo	Италия/ Милано	398
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Salvatore Ferragamo мъжки	външна кожа	ND	Salvatore Ferragamo	Австрия/ Виена	460
		кожен хастар	ND			
		стелка	< 1,5			

	Tod's дамски	външна кожа	ND	Tod's	Италия/ Милано	310
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Tod's детски	външна кожа	ND	Tod's JUNIOR	Австрия/ Виена	209
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Tod's детски	външна кожа и хастар	ND	Tod's JUNIOR	Австрия/ Виена	209
		стелка	ND			
	Wojas дамски	външна кожа	ND	Wojas	Полша/ Варшава	249 PLN
		кожен хастар	ND			
		стелка	ND			
	Wojas мъжки	външна кожа	ND	Wojas	Полша/ Варшава	199 PLN
		стелка	ND			

All shoes: © GLOBAL 2000/ E.Caushi and J. Zamernik

ND = Не се открива, NA = Не е налично

Границата на остойността (LOQ) е най-ниската концентрация на вещество, което може да се определи с определена точност. Обикновено, LOQ представлява набор от концентрации, при който измерваната стойност има максимална относителна грешка +/- 33%. LOQ за хром VI е 1,5 мг/кг.

Границата на установяване (LOD) има по-висока неточност в сравнение с LOQ. При дадена стойност на LOD, една субстанция може да бъде надеждно установена, за да бъде разграничена от отсъствието на същата субстанция (решение да/не). Измерени стойности под LOD може да са причинени от случайни колебания на измерването (увеличена относителна грешка над +/- 50%). Стойността на LOD за хром VI е 0,75 мг/кг.

ОТГОВОРИ НА ФИРМИТЕ, ОТНОСНО СПРАВЯНЕ С ШЕСТ-ВАЛЕНТНИЯ ХРОМ И ТЪРСЕНЕТО ОТ ПОТРЕБИТЕЛИТЕ НА ЕКОЛОГИЧНИ ОБУВКИ

КАК СА ТЕСТВАНИ ОБУВКИТЕ

Всички обувки са изпратени в лаборатория. В акредитираната лаборатория *Umweltbundesamt*, към Агенцията за околна среда в Австрия, експерти са разглобили ръчно всеки чифт обувки на три кожени части (външна кожа; хастар – вътрешна кожа; стелка) въз основа на информация от производителя.

В съответствие с изискванията на Европейския стандарт EN ISO 4044,¹³ тези мостри са нарязани на малки парченца (с дължина 4 мм). Извършени са следните химически анализи, използвайки метода EN ISO 17075 за определяне на съдържанието на хром VI в разтвор, филтриран от кожа при определени условия (pH 7.5–8.0). В процеса е използван спектрометър UV-VIS.

Стойността на pH и различното число на водния кожен екстракт са определени в съответствие със EN ISO 4045.

Тъй като шест-валентният хром не се използва съзнателно при щавенето на кожата, но може да се образува при окисляване, това образуване трябва да се предотврати. Според научните изследвания, ако цеховете за щавене възприемат добрите практики и приложат специфични мерки за превенция

¹³ ISO (Международната организация по стандартизация) е световна федерация на националните органи по стандартизация (органи, ченова на ISO). Работата по подготовката на международните стандарти се извършва от техническите комитети на ISO. Стандартът ISO 4044:2008 определя метод за подготовка на тестови мостри кожа за химически анализ. Този метод е приложен за всички видове кожа. Повече информация може да се намери на: <https://www.iso.org/>.

е възможно да се минимизира рискът от образуване на хром VI и да се произвежда кожа, в която нивото на хром VI не се открива, което отговаря на настоящите регулации.¹⁴ Ето защо е наложително фирмите да прилагат практики, осигуряващи избягването на шест-валентен хром в производените от тях обувки.

Сред 23-те фирми, чиито обувки са тествани – 11 са отговорили на нашите въпросници и са потвърдили, че използват специфични процеси за избягване на образуването на хром VI.

Всички 11 компании, отговорили на въпросниците заявяват, че предприемат тестване за хром VI на използваните кожи. Тъй като някои компании отговарят на въпроса по-общо, а други по-детайлно, не е възможно различните отговори да се ранкират или сравнят. Независимо от това, ето някои детайли: Gabor и Deichmann определят, че правят тестове преди, по време и след производството на обувките. Euro Sko казват, че тестват материалите и правят тестове на произволно избрани готови продукти. Geox тества готовите обувки за Cr VI след и преди остаряване. El Naturalista казват, че изучават материалите в собствените си лаборатории. Всички други компании, които са посочили къде се правят тестовете за хром VI казват, че те се провеждат в независими лаборатории.

Тези отговори са взети от изследването на фирмите, разработено в проекта “Смени си обувките”, чиято цел е да даде поглед върху това къде се намира обувната индустрия, и да предостави ресурс за потребителите относно това кои брандове правят повече и кои по-малко за справяне с проблемите, свързани с правата на работниците във веригите за доставка.

¹⁴ COMMISSION REGULATION (EU) No 301/2014 of 25 March 2014 amending Annex XVII to Regulation (EC) No 1907/2006 of the European Parliament and of the Council on the Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals (REACH) as regards chromium.

Не всички фирми обаче са прозрачни относно тези процеси.

Prada, Ara, Bally, Birkenstock, Camper, CCC, Ecco, Salvatore Ferragamo, Leder & Schuh, Rieker, Tods и Wojas изобщо не отговориха на въпросника и затова техните отговори липсват.

Шест фирми (Deichmann, El Naturalista, Euro Sko, Geox, Lowa и Nilson) заявяват, че произвеждат обувки от кожа, която не се обработва с хром, или планират да започнат да произвеждат обувки от кожа, която се щава по алтернативен метод.

El Naturalista, Geox, Lowa, Clarks и Mango съобщават за нарастващо търсене през последните пет години на обувки с етикети или сертификати за социално или органично производство. Euro Sko твърдят, че техните клиенти много рядко питат за това, но вярват, че това е правилното решение. За нас е интересно, че много фирми, които отговориха на изследването на фирмите не установяват увеличение на търсенето сред потребителите на “устойчиви” обувки.

Това противоречи на резултатите на представителното изследване на потребителското мнение, осъществено от Nielsen Company (Austria) GmbH през юни 2015 за проекта “Смени си обувките”, в което европейци от 20 страни са запитани за техните навици за пазаруване. Един от резултатите на изследването е, че наличната информация за производството на обувки (по отношение на токсичните химикали и условията на труд) е много малко в Европа. Но 85% от респондентите биха платили поне малко повече за екологично произведени обувки. Една четвърт биха платили поне 25% повече.

ДОБРИ НОВИНИ ЗА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ – А КАКВО СТАВА С РАБОТНИЦИТЕ?

Всичките 64 чифта тествани обувки съдържаха под 3 мг/кг или неустановимо количество шествалентен хром. В сравнение с данните, показващи, че хром VI в подобни концентрации е намерен в между 7 и 50% от 9500 кожени изделия, тествани от 2000 г. насам, това представлява голяма промяна. Този тест не е значим статистически, но е добър индикатор, че Европейската регулация относно шест-валентния хром има положително въздействие върху безопасността на потребителите и намалява случаите на откриване на остатъци от шест-валентен хром в обувките, които се продават в ЕС. Всички фирми, които отговарят на въпросника заявяват, че прилагат мерки за предотвратяване на появата на хром VI в своите продукти. Някои фирми казват, че са прилагали тези мерки и преди появата на

регулацията на ЕС. Явно е обаче от това изследване, че повечето фирми са повишили чувствителността си към темата след влизането на регулацията в сила. Регулацията означава, че ако се открие по-високо съдържание на шествалентен хром в продуктите, фирмата губи репутацията си и поема финансов риск продуктите ѝ да бъдат извадени от пазара. Нашите констатации показват, че регулацията на ЕС относно шест-валентния хром в кожените изделия е добра новина за потребителите. Много по-трудно е обаче да се разбере как тя се отразява на работниците.

В общи линии може да се каже, че работниците са изложени на въздействието на хром VI в кожата на три етапа от производствената верига:

- Производството на кожа;
- Производството на кожени изделия;
- Използването на работата на кожени изделия.¹⁵

Дали работниците са изложени на въздействието на хром VI при производството на кожа или не зависи много от това, дали са въведени превантивни мерки за образуването му. Ако забраната на хром VI води до превантивни мерки в цеховете за щавене, тази забрана би могла да намали и отрицателния ефект върху здравето на работниците, обработващи кожата.

Новината, че фирмите са заинтересовани от това да гарантират безопасни продукти е добра. За съжаление, нашето проучване във фабриките показва, че много фирми не са така заинтересовани от гарантирането на здравословни и безопасни условия на труд на работниците, произвеждащи техните продукти.¹⁶ Освен гарантирането на несъдържащи хром VI продукти, фирмите трябва да се уверят, че обработката на техните продукти е осъществена по най-безопасния начин: не трябва да има следа от хром VI в процеса, нито риск от окисляване в мокрите процеси, и отпадната вода трябва да се третира и изхвърля по подходящ начин. Прозрачността по цялата верига за доставка е ключово условие за гарантиране че работниците са защитени. В светлината на този потенциален риск, използването на хром трябва да се избягва в процеса на обработка и трябва да се направят инвестиции в социални и екологични алтернативни методи на обработка на кожата.

¹⁵ ANNEX XV REPORT PROPOSAL FOR A RESTRICTION of Chromium (VI) compounds submitted to the European Chemicals Agency (ECHA) by the Danish Environmental Protection Agency.

¹⁶ Tricky Footwork - The Struggle for Labour Rights in the Chinese Footwear Industry, Anton Pieper, Felix Xu, 2016.
Walk a Mile in Their Shoes – Workers' Rights Violations in the Indian Leather and Footwear Industry, Vaibhav Raaj, Shashi Kant Prasad, 2016.

РАБОТНИЦИТЕ И ПРИРОДАТА СЪЩО ТРЯБВА ДА БЪДАТ ЗАЩИТЕНИ!

Тази регулация на ЕС е много важна стъпка към защита на потребителите в ЕС. Но тя не може да реши всички проблеми, свързани с обработката с хром. Например, тя не може да предотврати образуването на шествалентен хром от тривалентен хром при изхвърлянето на отпадъците и по време на изгарянето на обработената с хром кожа. При термичната обработка част от хрома може да се окисли и да се превърне в изключително мобилния хром VI, който след това се пренася като част от твърдите утайки от горенето. Попадането на тези остатъци в земята може да доведе до заразяване на водата.

Освен това, тази регулация не може да гарантира, че всички надолу по производствената верига ще бъдат защитени от вредния шествалентен хром, въпреки, че може да допринесе за възприемането на мерки за предотвратяване на образуването на хром VI в някои цехове за щавене. Необходимо е по-обвързващо законодателство за кожарската и обувна индустрия в края на производствената верига, за да се осигури спазването на фундаменталните права на работниците, произвеждащи кожени обувки. ЕК и националните правителства играят важна роля в търсенето на отговорност от фирмите за защита на работниците, природата и потребителите по целия свят.

СМЕНИ СИ ОБУВКИТЕ

е международна кампания, която цели

подобряване на социалните и екологични условия в цеховете за щавене и обработка на кожи, фабриките и ателиетата където се произвеждат кожени обувки. Тази кампания се провежда в партньорство с 15 европейски и 3 азиатски организации. Партньорите на "Смени си обувките" вярват, че работниците в глобалната верига на доставки имат право на достойна работна заплата и безопасни условия на труд, а потребителите имат право на безопасни обувки и прозрачност по отношение на производството им.

IMPRESSUM

Автор: Lisa Kernegger

Редактори: Daniela Kistler, Anton Pieper, Christa Luginbühl

Презпечатна подготовка: Julia Löw, www.weiderand.net

Издател: Umweltschutzorganisation GLOBAL 2000/
Friends of the Earth Austria

Превод на български език: Фондация ДООИТ

Дата на публикуване: Септември 2016

Този доклад е подготвен с финансовата подкрепа на Европейския Съюз. За съдържанието на този документ носят отговорност единствено партньорите по проекта "Смени си обувките" и по никакъв начин то не може да се разглежда като отразяващо позицията на Европейския Съюз.

СМЕНИ
СИ ОБУВКИТЕ